מד: לולב וערבה פרק רביעי סוכה

כאן במקדש כאן בגבולין. במקדש הלכה למשה מסיני בגבולין פליגי דר' יוחנן אמר יקוד נביאים ור' יהושע בן לוי אמר מנהג נביאים ופי' בקונטרס דנפקא מינה דאי תקנה היא בעיא ברכה ואי מנהגא לא בעיא דליכא למימר דלוגו דמנהג בעלמא שהנהיגו העם ואפי' בכלל לא תסור ליתיה וכן אמרי' בסמוך מציו מציו ולא בריך קסבר מנהג נביאים הוא ויש מדקדקין מתוך כך דלא מברכינן אהלל דר"מ שאינו אלא מנהג בעלמא כדמוכח פ' במה דמעינת (דף כח: וסס) רב איקלע לבבל חזי דקרו הלל בר"ח סבר לאפסוקינהו שמע דקא מדלגי וחזלי אמר ש"מ מנהג אבותיהם בידיהם והא דקאמר רבי יוחנן התם י"ח יום ימיד גומר את ההלל בהן וכגולה כ"א יום לא משום דליהוי אתריני תקנה שיהו קורין בדילוג אלא ימיד גומר היינו כמו ימיד קורא דאורמיה דהש"ס דמשמעי הכי כי ההיא דתניא פ"ק דברכות (דף ט: וסס) ותיקין [1] היו גומרין אותו עם הנץ החמה ור"ת אומר דאין ראיה מערבה להלל דערבה אינה אלא עלעול וכיון דלאו תקנתא היא אלא מנהגא לא חשיבא למיקבע לה ברכה אבל קריאת ההלל לא גרע מקורא בתורה ולכוותיה אסכמן דמברכין אשני ימים טובים של גליות ואינו אלא מנהג בעלמא כדאיתא פ"ק דביצה (דף ד:) (ה) ומיהו אין מזה ראיה דהא טעמא דאין מברכין אערבה למ"ד מנהג נביאים משום דלא אפשר לומר ואינו [2] וב' ימים טובים של גליות אין בהם אינו אלא קידוש להזכרת היום בתפילה וברכת המזון ואי משום דמברכין אתקיעת שופר בי"ט שני של ר"ה הנהו תקנתא אינהו וחמירי מב' ימים טובים של גליות לענין ביצה קדושה אחת ניגמו כדמוכח בפ"ק דביצה (דף ד:) דזהרו במנהג אבותיהם בידיכם ועוד מדקדק ר"ת ממסכת ברכות פרק היה קורא (דף יד.) דמייתי ראיה דאין מפסיקין בהלל מרב בר שבא דאיקלע לבי דרגיא בימים שאין הימיד גומר בהן את ההלל ולא מיפסיק ומשני שאני רב בר שבא דלא משיב עליה דרגיא ואם אין מברכין עליו מה הפסקה שייך בו ועוד ראיה מהיא עובדא דתענית (דף כח: וסס) מעובדא דרב דאמר סבר לאפסוקינהו דמשמע דמברכי דאי לא מברכי היה לו לידע שהוא מנהג אבותיהם וסתמא לא בתמצע הלל איקלע מדקאמר רב איקלע לבבל ולא קאמר איקלע לבי כנישתא וכי תימא אמאי מכיון דמברכי לקרות היה לו לידע דמדלגי ואמאי סבר לאפסוקינהו הא לאו מילתא היא שאפילו כשגומרים את ההלל יכול לברך לקרות את ההלל כמו שמברכין לקרות מגילה ומה שנהגין עכשיו לברך אהלל לגמור כשגומרין ומברכין לקרות כשמדלגין לסיומן בעלמא נוהגין כן וכין כזה וכין כזה יכולין לברך לקרות ולגמור ופ"ת הא דנקט י"מ יום שיחיד גומר בהן את ההלל אמאי נקט יחיד דמשמע אבל בצור גומרין אותה אפי' בשאר ימות השנה והא עובדא דרב בצור הוה ואפ"ה מדלגי ושמא לרבותא נקט יחיד דאפי' יחיד בפני עצמו גומרו ועוד י"ל דאפי' בצור שאין שם כל ישראל יחיד קרי להו משום דאמרינן בערבי פסחים (דף קח.) נביאים אמריהו ותיקנו להם לישראל שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק על כל נהר ונהר אלא תנא עליהן וכשנגאלין אומרין אותו על גאולתן ולכך נקט יחיד דכי ליכא כל ישראל אין גומרין אותו אלא בגאולת הימים אבל לגאולת כל ישראל אומרים אותו לעולם והא דתניא התם בתענית יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר כי ליכא כל ישראל קרי ליה יחיד אפי' בצור אם נגאלו מן הנהר והתחילו היו גומרין אותו ור"ח פי' לא יתחיל בברכה: [וע"ע תוס' ערכין יוד. ד"ה י"מ ימים ותוס' ברכות יד. ד"ה י"מ ימים ותוס' תענית כח: ד"ה אמר]: **ואינה ניטלת אלא בפני עצמה.** לא שיאסור ליטול הערבה עם הלולב דלא מיירי אלא באגודי בהדי הדדי: **שלשה** בדי עלין לחין. ששלשה [3] בדין יוצאין מקלה אחד: וכי

מקדש. הלכה למשה מסיני: **בגבולי.** יסוד נביאים: **ערבה לריכה שיעור.** לקמן מפרש שיעורה: **אינה ניטלת אלא בפני עצמה.** אין דבר אחר נאגד עמה דמוכח שהיא מצוה: **אבל היכא דאגבהיה.** בשם שטילת לולב והדר אגבהיה לשם ערבה אימא ליפוק בה דאיכא הוכחה טובא: **וכמה שיעור.** דאמרן לעיל לריכה שיעור: **שלשה בדי.** שיש בכל אחד עלין לחין: **עלה אחד וכד אחד ס"ד.** עלה משמע בלא בד וכד בלא עלה ומאי לקיחה בעלה בלא בד הא לא מיענכר: **עלה אחד בכד אחד.** בד אחד וכו עלה אחד וליו. וכי אמרינן לעיל (דף לב:) ג' טפחים לגבי לולב הוא דאמרינן שאתה ערבה ארוכה שלשה טפחים אבל ערבה שהיו מקיפין בה בפני עצמה כל דהו סגי והשתא נהגו להכיא מורביות ענפים ארוכים ויפים שמנכרא מצוה בעין יפה: **אייבו.** אהוה דרב: **תביע תביע.** לשון ניענוע: **מנהג נביאים הוא.** בגבולין ולא יסוד נביאים הלכך אינה לריכה ברכה: **קרייתא אים לי.** כפרים ויושביהם: **ומקשקשין בכרמיא.** עודרין את הכרמים בשביעית: **ואכלי זיתיא.** בשכר מפירות הכרמים ואינן מפקירין לענייה: **אריך לו לא אריך.** טוב לעשות כן או לא. אריך לשון דבר הגון ובעזרא (ז) יש לו דומה וערות מלכא לא אריך לנא למיחזי: **א"ל לא אריך.** לפי שאתה פורע פעולתם מפירות שביעי' והתורה אמרה (אבלה) [4] ולא לתמורה אבל הקשקוש מותר כדלקמן: **א"ר אלעזר כר לדוק כדו דויתי לדיר.** כבר עברו מ' שנה שאני דר באדרן הזאת: **ולא חמיתי בר אינש.** לא ראיתי בן אדם: **דמהלך באורחא דתקנן דדין.** שמהלך בדרך יפר כאדם זה: **אפקר זיתיא לאשוכיא.** לענייה: **וכד פריטיא.** ותן פרוטות מכיסן לקשקש הכרמים: **ומי שרי.** קשקוש בשביעית: **מלסקל.** להשליך אבנים לתוך: **סתומי פילי.** שהשרשים מגולים ולריך לכסותם אלא ייבש האילן ואוקומי אילני הוא שלא יומות ואינו עושה להשניתן אלא לקיימן שרי: **פילי.** נקעים: **וחד אברויי אילני.** כמו [5] וכרת אותם בחרבותם (יחזקאל לב) לנקוט העפר שעל השרשים ולהזיחו שיהא רך ותיומות והאילן מסניף כך שמעתי. ליישנא אחרינא להגריה את האילן ולהשניתו: **לא יהלך כו'.** אלא יסבות לו בעוד יום גדול ויכין לו סעודת שבת: **אלא לביתיה.** שהולך לביתו והם אינם יודעים שיבא היום ואין מכינים לצורכו והוא כועס עליהם: **אבל לאושפיזיה אמאי דנקט סמיך.** אינו סומך על בני הבית ונושא עמו סעודתו ועל מה שבידו נסמך: **אפי' לביתו.** דמה שמוצא אם מעט אם רב שלו הוא אעפ"כ לא יהלך וכ"ש לאושפיזיה שלא יצאה כלום: **כפא דהרסנא.** סעודה מועטת דגיס קטנים מטוגנין בקמח בשמן שלהן: **על גב האצטבא.** הוה אני תנא קמיה: וכי

[1] ר"מ מ"ג, ב) [ב"מ כב. ע"ס ל"ע]. ג) מר"ק ג., ד) סס. ע"ז נ:, ה) [ל"ל יהודה בן משמע לקמן מתוס' ד"ה יכי ליישנן], ו) [ויקרא כה:], ז) [וע' תוס' יומא לז: סד"ה אמר אביי], ח) בי' מהר"ם עלין יעלון.

תורה אור השלם

1. והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך: שמות כג יא

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה כאן וכו' ואינו אלא מנהג בעלמא כדאיתא בפ"ק דביצה הוהרו במנהג אבותיכם בידיכם ומיהו אין מזה ראיה וכו' כדמוכח בפ"ק דביצה ועיד מדקדק ר"ת מל"ל:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה וחד אברויי וכו' בפנו יכרא. אלו כ' פירושים הם ג"כ בגרש"י מוליון דף מג ע"ב ד"ה אין מוסמין: תוס' ד"ה כאן בפרקא וכו' ובי' ימים טובים של גליות אין בהן וצונו. יקשה לי דמ"מ יקשה מברכת על אכילת מצה ועל אכילת מרור בלוי ב' דפסח ואולי יש לחלק בין עוסק בברכה בלשון לעשות כן ובין עוסק בלשון על אתו"ל מצאתי שהקשה כן הרי"ן עיין בע"ז פ"ח פי' מ' סי"ב ו:

רבינו חננאל (המשך)

לי. זיתייא אית לי. וכך אמר לו זו הקריה כולה לי היא, ובאין בני קריה בשביעית מקשקשין בכרמים לתקנם, והן עניים, ואין להם הנאה, (ומשמשין) [ומשמשין] בזיתים ונוטלין ואוכלין. ונמצאין מקשקשין בכרמים מפני הזיתים שנוטלין, אריך אי לא, פי' כשר לי ליהנות מאותן (הכרמים) [הזיתים] שנתקשקשו בשביעית. כשר, זה פי' אריך. כדכתיב ערות מלכא לא אריך לנא למיחזי. פי' אברויי אילני אסיר, מניחין זבל תחת אילנות להבריותם, מזבלין [האילנות] שהיא בריה לתן, כלומר מאכל, כדכתיב להבריות את דור. לסתומי פילי, פי' פילי פילהי, כדכתיב כמו פלח ובוקע בארץ. ואסיקנא אברויי אילני שהוא זיבול אסור, לסתומי פילי שרי. לא יהלך אדם בערבי שבתות יותר מג' פרסאות כו' ועד אפי' לביתו. פי' מפני שהוא צריך לעשות כלום דב ר לענינו שבת. מתני' לולב כיצד יום טוב הראשון שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן בהר הבית כו' עד התקינו שיהא כל אחד מטלו בביתו.

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ו מהלכות לולב כ הלכה כ:
טו ב מיי' שם סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרסד סעיף ה:
טז ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג וסעיף ו:
יז ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
יח ו מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף כ:
יט ז מיי' פ"ח מהלכות שמיטה הלכ' עז וסי"ז הלכה יא:
כ ח מיי' פ"ח מהלכות שמיטה הלכה ז:
כא ט י מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה יא סמג עשין ל טוש"ע א"ח סי' תמט סעיף ה [וכ אלפס כאן וכסא פ"ח דף ח.]:

מוסף רש"י

ג' בדי עלין לחין. ערבה שנשתו מקלת עליה ונסתירו בה שלשה עלין לחין (ב"מ כד:). אפילו עלה אחד בכד אחד. כשהה (שם). אריך או לא אריך. מתוקן לו איני מתוקן (כתובות קג:). מלסקל. להוציא אגוס מן הכרם (מו"ק ג:). אברויי אילנא אסור. דהוי דמשום דזיחא (שם). סתומי פילי. שמסתם בקעים של אילן, שרי. דאית ביה משום פסידא (שם).

רבינו חננאל

כי אמר ר' יוחנן הלכה למשה מסיני ויסוד נביאים, כשהמקדש קיים ובגבולין. וכי אמר רב כהנא מדרבנן היא, אינה לא הלכה ולא יסוד נביאים, בזמן הזה. ומעשה דרב כהנא בהדי ר' יוחנן שפירק לו כל קושיא שהיה לו, מפורש בהגדל. (ד)[ו]אפקה, והיינו דאמר ר' יוחנן דלכון אמר(י) דילהון היא. והא דאמרן (ד)לחזקיה בן ר' חייא משיב ואמר לו דלכון אמ', מפורש בגטין פ' המגרש (ה) ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני. וגרסינן בתענית פרק אחרון, כל היכא דאמרינן הלכה, דרשינן לה בפירקא, מנהג, מדרש לא דרשינן ליה, אורייתא מורינן ליה. ואסיקנא ערבה אינה ניטלת אלא בפני עצמה. וצריכה שיעור, ושיעורא שלשה בדי עלין כרב נחמן, אבל דרב ששת דאמר עלה אחד בכד אחד לא [צ"ל: בדלא] איפשר(ו), וצריכה חיבוט. ואינה צריכה ברכה, כרב דקסבר מנהג נביאים היא, כר' יהושע בן לוי. אמ' ר' אבין מעשה בההוא דאתא לקמיה דר' אלעזר בר' צדוק, ואמר ליה קרייתא אית (להו) [לין], בני כפרים, כרמייא אית

ה) ל"ל כמ' המגנים את לשמו ואמר לה הרי את מיותרת לכל אדם סדס [ד' פ"ב ע"ב].
ו) הדפר ל"ע ולפי המסקנא דרב ששת עלה אחד בכד אחד קאמר כדילפי אפסר וכן פסקו הפוסקים ומלה ליישב.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com